

KLAGANDE

██████████ ██████████

Ombud: ██████████

██████████

██████████

MOTPART

Försäkringskassan

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Förvaltningsrätten i Faluns dom den 25 juli 2017 i mål nr 2954-17,
se bilaga A

SAKEN

Assistansersättning

KAMMARRÄTTENS AVGÖRANDE

Kammarrätten ändrar förvaltningsrättens dom på så sätt att ██████████
beviljas assistansersättning under dygnsvilan i form av väntetid.

Det ankommer på Försäkringskassan att beräkna antalet timmar med
assistansersättning under dygnsvilan som ██████████ har rätt till.

YRKANDEN M.M.

██████████ yrkar att hon ska beviljas assistansersättning för väntetid på natten.

Försäkringskassan anser att överklagandet ska avslås.

VAD PARTERNA ANFÖR I KAMMARRÄTTEN

██████████ anför bl.a. följande.

Hon kan säga till när hon behöver utträta sina behov, men hon måste sitta på en toalett inom några minuter från det att hon har kommunicerat behovet. Detta gäller såväl dagtid som natttid. Det inkontinensskydd som hon använder är inte anpassat för att hantera större mängder urin och avföring. Med tanke på hennes rörelsehinder skulle ett större inkontinensskydd med största sannolikhet ge henne ytterligare begränsad rörlighet. Förvaltningsrättens dom innebär att hon måste använda blöja på natten och tillkalla hjälp via larm till hemtjänsten. Det är inte goda och jämlika levnadsvillkor att ligga i en nedkissad eller nedbajsad blöja och vänta på hjälp när hon, med hjälp av assistans, faktiskt kan gå på toaletten.

Hon har svårt med nya situationer och känner stor oro för saker som hon inte har kontroll över. Om hemtjänsten skulle utnyttjas för att hjälpa henne på natten skulle nya personer ofta dyka upp. Med tanke på hennes kommunikationssvårigheter är det uppenbart att hon skulle få problem med att göra sig förstådd. Även om hon skulle kunna larma själv kan hemtjänsten inte infinna sig inom några minuter. Hon kommer att oroa sig för när och om hjälp kommer samt vem som kommer. Oron kommer att påverka hennes sömnkvalitet. Oron kommer även att påverka henne på dagen, då hon kommer att lägga mycket tankeverksamhet på detta. Att hon hittills har sovit lugnt på nätterna och att olyckor inte har inträffat i högre

grad beror på att hennes föräldrar alltid har funnits till hands för att hjälpa henne. Hon har fått tillträde till sin lägenhet, men har ännu inte kunnat övernatta där eftersom hon inte har hjälp på natten.

Till stöd för sitt överklagande har [REDACTED] åberopat ett intyg av [REDACTED] psykolog och leg. sjuksköterska vid Vuxenhabiliteringen Falun, daterat den 11 september 2017.

Försäkringskassan anför bl.a. följande.

Det finns ingenting i de medicinska underlagen som styrker att [REDACTED] [REDACTED] behöver en assistent som finns nära henne och väntar på att ett behov av hjälp ska uppstå. Att hon känner oro för att något ska inträffa ändrar inte det faktum att hon normalt sett kan larma och på så sätt få hjälp. Hon sover bra på nätterna och enbart farhågan att det ska förändras påverkar inte bedömningen. I andra situationer klarar hon att vänta lite med toalettbesök och hon har ett fungerande inkontinensskydd. Olyckor anges inträffa i genomsnitt en gång per vecka och som det får förstås är dessa tillfällen inte enbart koncentrerade till natten.

SKÄLEN FÖR KAMMARRÄTTENS AVGÖRANDE

Av det intyg som [REDACTED] åberopar i kammarrätten framgår bl.a. följande. [REDACTED] har tränat och haft målet att kunna göra saker så självständigt som möjligt, men har till följd av sin funktionsnedsättning varit beroende av stöd och hjälp av en förälder, assistent eller annan person. Hon har alltid haft sin hjälp nära och den längsta sammanhängande tid hon har varit ensam är ungefär en timme. Detta har endast inträffat dagtid. [REDACTED] [REDACTED] har fått jobba länge på att bli torr, att lära sig att känna signalerna som talar om när det är dags att gå på toaletten. Hon är fortfarande inte bra på att känna tidiga signaler utan måste få komma till toaletten på en gång när hon känner att hon är kissnödig. Hon har svårt att tömma blåsan innan

hon har känt att det är dags. Det är viktigt att kopplingen fortsätter att stärkas mellan signalen kissnödig och funktionen att tömma blåsan. Det finns en risk att hon får en försämrad funktion om så inte sker. Det är viktigt att [REDACTED] får utträta sina behov på en toalettstol för att kunna tömma blåsan helt. I annat fall ökar risken för urinvägsinfektioner.

Försäkringskassan har beviljat [REDACTED] assistansersättning för aktiva insatser nattetid med 50 minuter per vecka, men har varken beviljat henne väntetid eller beredskap för tiden mellan de aktiva insatserna. [REDACTED] har yrkat att hon ska beviljas assistansersättning i form av väntetid under dygnsvilan. Kammarrätten i Sundsvall har i en dom den 12 augusti 2015 i mål nr 768-15 prövat frågan om [REDACTED] rätt till tillfälligt utökad personlig assistans under en semesterresa. Socialnämnden hade beviljat henne tid för beredskap under dygnsvilan, men kammarrätten fann att behovet inte kunde tillgodoses annat än genom väntetid.

Det är ostridigt att [REDACTED] på grund av sina funktionshinder behöver hjälp med toalettbesök. Den medicinska utredningen ger dessutom stöd för att hon lider av inkontinensbesvär och att det är kort tid från det att hon känner signalerna till dess att urin eller avföring kommer. Mot den bakgrunden saknas anledning att ifrågasätta hennes uppgifter om att hon behöver hjälp inom några minuter för att hinna ta sig till toaletten i tid. Eftersom hon inte kan vänta längre än så på att hjälpen ska komma behöver hon någon i sin närhet som kan hjälpa henne direkt när behovet uppstår. [REDACTED] behov av hjälp under dygnsvilan måste därmed tillgodoses genom väntetid, utöver den tid som har beviljats för aktiv assistans, för att hon ska tillförsäkras goda levnadsvillkor. Vid dessa förhållanden saknar det betydelse om [REDACTED] kan larma själv eller inte. Förvaltningsrättens dom ska därför ändras på så sätt att [REDACTED] beviljas assistansersättning under dygnsvilan i form av väntetid.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga B (formulär 4).

Mats Törnered
kammarrättslagman
ordförande

Petra Ebbing
kammarrättsråd
referent

Sofia Hagström
tf. kammarrättsassessor

Sara Öhlund
kammarrättsfiskal
föredragande

**FÖRVALTNINGSRÄTTEN
I FALUN**
Föredraganden
Kristin Nyström

DOM
2017-07-25
Meddelad i Falun

Mål nr
2954-17

KLAGANDE

[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]

Ombud: [REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]

MOTPART

Försäkringskassan
Processjuridiska enheten, Sundsvall
851 93 Sundsvall

ÖVERKLAGAT BESLUT

Försäkringskassans beslut 2017-04-20, diariennr 070212-2016

SAKEN

Assistansersättning

FÖRVALTNINGSRÄTTENS AVGÖRANDE

Förvaltningsrätten avslår överklagandet.

Dok.Id 198842

Postadress
Box 45
S-791 21 Falun

Besöksadress
Kullen 4

Telefon
023-383 00 00
E-post: forvaltningsrattenifalun@dom.se
www.forvaltningsrattenifalun.domstol.se

Telefax
023-383 00 80

Expeditionstid
måndag–fredag
08:00–12:00
13:00–16:00

BAKGRUND

Försäkringskassan beslutade den 7 november 2016 att bevilja [REDACTED] assistansersättning för fler timmar från och med juni 2016, i genomsnitt 92 timmar och 30 minuter per vecka. Beslutet fattades i samband med en två-årsuppföljning av hennes förutsättningar för assistansersättning och hennes ansökan om utökning av antalet assistanstimmar mot bakgrund av att hon ska flytta till egen lägenhet. Beslutet ändrades inte vid omprövning den 20 april 2017.

YRKANDEN M.M.

[REDACTED] yrkar rätt till assistans i form av väntetid på natten samt att den tid Försäkringskassan beräknar för kommunikation ska räknas som grundläggande behov. Hon åberopar Kammarrätten i Sundsvalls dom den 12 augusti 2015 i mål nr 768-15 och anför i huvudsak följande. I kammarrättens dom konstateras att hon är i behov av assistans under en resa, utöver de 15 minuter som beviljats för aktiv assistans. Detta resonemang bör vara giltigt även om hon är på resa eller inte. Läkarintyget daterat den 23 november 2016 gör det ännu tydligare att hennes inkontinensbesvär innebär att det måste finnas någon som inom ett par minuter kan hjälpa henne till toaletten. Det är viktigt att poängtera att hennes hjälpbehov kan uppstå när som helst under natten och därför inte går att ”schemalägga.” Hon behöver allt oftare gå på toaletten under natten, ofta två och ibland flera gånger. Vid kontakt med Falu kommun framgår att man inte kan garantera att hjälp kommer inom ett par minuter när en person larmar på natten. Det kan uppstå väntetid när fler larmar samtidigt, vanligtvis 45 minuter. Det är inte ovanligt med väntetid på upp till en timme innan brukaren får hjälp, vilket skulle innebära att hjälpen kommer för sent och att hon utfört sina behov i sängen. Om hon inte känner en trygghet i att en person som hon har förtroende för kan hjälpa henne nattetid leder det till stor oro för henne. Hon är även orolig för att hon skulle få svårt att göra sig förstådd, med hänvisning till hennes kommunikationsproblem, om personer hon inte känner igen kommer vid larm. Hon kommer flytta till en egen lägenhet den 1 augusti i år. Med tanke på att hon har ett rörelsehinder, som innebär att hon inte kan ta sig i eller ur sängen-

själv, i kombination med en utvecklingsstörning, ifrågasätts rimligheten i att hon ska vistas en hel natt själv i sängen utan möjlighet till hjälp. Förutom toalettbesöken behöver hon hjälp med handräckning under natten om hon tappar sin mobiltelefon eller bok, behöver ett glas vatten eller liknande. Det finns också en risk för att hon får panik och försöker ta sig ur sängen och faller till golvet. Hon kan inte ta sig upp från golvet själv. Hon kommer inte att kunna flytta till eget boende om hon inte beviljas väntetid på natten. När det gäller kommunikation vill hon särskilt påpeka att logoped Margareta Carlsson förtydligar att assistenterna måste ha kunskap om hennes funktionshinder och beteende, hennes kroppsspråk och ljud för att tyda vad hon vill få fram.

Försäkringskassan anser att överklagandet ska avslås och anser att den omständigheten att hon ska flytta till egen lägenhet inte förändrar bedömningen i målet.

UTREDNING

Av läkarutlåtande om hälsotillstånd (LUH) den 14 april 2016 utfärdat av läkare [REDACTED] vid Falu vårdcentral framgår att [REDACTED] har en medfödd sjukdom med påverkan på muskler, leder och kognition vilket leder till att hon kan gå försiktigt med rullstol inomhus men annars är helt beroende av rullstol, samt har svårigheter att tala, dyspraxi. Hon har även en lätt utvecklingsstörning. En komplettering den 23 november 2016 säger att [REDACTED] har väldigt kort tid mellan att hon känner signalerna, tills det att avföring eller urin kommer. Som en regel uppstår behov en gång per natt, men om hon blivit kall kan det vara så att behov uppstår upp till tre gånger per natt.

Enligt aktivitetsförmågeutredningen utförd av leg. arbetsterapeut [REDACTED] har [REDACTED] god social kompetens och god tids- och rumsuppfattning. Hon är intresserad av datorer och är gärna ute på sociala medier. Hon har både en manuell och en elrullstol som hon för själv inomhus och hon klarar vissa toalettbesök själv. Hon har en aktiv inrutad fritid med

ridning, simning, rullstolsdans, slalom m.m. [REDACTED] är verbal men pga. sin dyspraxi har hon en begränsad förmåga att artikulera och det kan vara svårt för en ovan lyssnare att uppfatta vad hon säger. Hon repeterar emellertid så det fungerar bra att föra ett samtal, som kan ta lite mer tid i anspråk. Hon har en viss begränsning i språkförmåga och språkförståelse, men tar ofta egna initiativ med att fråga om hon undrar något.

Habiliteringen vid Falu lasarett säger i sitt utlåtande till Försäkringskassan att [REDACTED] har god språkförståelse, men är alltså svårförståelig för utomstående. Det är svårt att hitta rätt artikulationsställe i munnen. Hon upplever att det är svårt att tala med utomstående, t.ex. på bank eller i butik och hon kan då behöva tolkningshjälp vid missförstånd. [REDACTED] klarar av att utföra blås- och tarmtömning viljemässigt och kontrollerat när hon väl är på toaletten, men ibland hinner hon inte dit i tid och då kan det hända ”olyckor” vilket kan ske cirka en gång i veckan. Hon klarar bara att förflytta sig på- eller av toalettstolen i hemmet och i skolan, där hjälpmedel, sits och armstöd är anpassade på rätt nivå och avstånd från kroppen. Hon klarar inte att förflytta sig på- eller av toalettstolen i okänd miljö. Hon får hjälp av föräldrarna att gå på toaletten varje natt.

Enligt Försäkringskassans utredning har [REDACTED] behov av hjälp med kommunikation med andra i samband med alla sina olika sociala evenemang samt besök inom sjukvården. Försäkringskassan bedömer att det behövs god kännedom om henne och hennes sätt att förmedla vad hon vill, men att det inte framgår ur de medicinska underlagen att det behövs en person med särskilt ingående kunskap om henne och hennes funktionsnedsättning för att det över huvudtaget ska vara möjligt för henne att kommunicera med tredje person. Toalettbesök sker en gång per natt och att hon har fått tid godtagen för toalettbesök nattetid med fem minuter per natt, samt 10 minuter för annat. Hon bedöms inte vara i behov av väntetid nattetid. Försäkringskassan uppger att det inte finns något i medicinska underlagen som styrker att hon har behov av en assistens som finns nära henne och väntar på att behov ska uppstå. Det finns heller inte beskrivet i de medicinska un-

derlagen att hon inte kan larma själv. Det framgår däremot att hon sover bra på nätterna. [REDACTED] rider en timme i veckan, genomför ett träningsprogram på 45 minuter i simbassäng 40 gånger per år, åker skicart 4 timmar per gång 15 gånger om året. Hon behöver då hjälp av två assistenter i 12 minuter per tillfälle för att ta sig i- och ur skridskokälken. Vidare kan utläsas att hon vill ha en timme per dag för sig själv utan personlig assistans. Hon tar sig till och från aktiviteterna med taxi eller buss.

SKÄLEN FÖR FÖRVALTNINGSRÄTTENS AVGÖRANDE

Enligt 51 kap. 2 och 3 §§ socialförsäkringsbalken kan en försäkrad som omfattas av personkretsen enligt 1 § lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, förkortad LSS, få assistansersättning för kostnader för sådan personlig assistans som avses i 9 a § samma lag förutsatt att behovet av assistans i genomsnitt överstiger 20 timmar i veckan.

Med personlig assistans avses enligt 9 a § första stycket LSS ett personligt utformat stöd som ges av ett begränsat antal personer åt den som på grund av stora och varaktiga funktionshinder behöver hjälp med sin personliga hygien, måltider, att klä av och på sig, att kommunicera med andra eller annan hjälp som förutsätter ingående kunskaper om den funktionshindrade (grundläggande behov).

För att ett hjälpbehov med kommunikation ska betraktas som ett grundläggande behov ställs i praxis krav på att det behövs en tredje person närvarande, som för att hjälpa den funktionshindrade att förstå och förmedla budskap måste ha kunskap om den funktionshindrade, funktionshindret och den funktionshindrades kommunikationssätt (RÅ 2010 ref. 17).

Förvaltningsrätten gör följande bedömning.

[REDACTED] är sedan tidigare beviljad assistansersättning eftersom hennes hjälpbehov med grundläggande behov anses överstiga 20 timmar per vecka. Prövningen i det här målet gäller om det även finns rätt till assistans i form

av väntetid på natten samt att hennes behov av hjälp med kommunikation ska räknas som grundläggande behov.

Förvaltningsrättens ifrågasätter inte att [REDACTED] har svårigheter beträffande kommunikation men bedömer att hon ändå har förmåga att kommunicera själv. Kommunikation ska därför inte räknas som ett grundläggande behov för [REDACTED]. Med tid för väntetid avses att den funktionshindrade behöver ha en personlig assistent tillgänglig under dygnsvilan i väntan på att ett hjälpbehov ska uppstå. Med tillgänglig avses att den personliga assistenten finns i den funktionshindrades hem eller den plats där denne vistas. Det är ostridigt att [REDACTED] har ett behov av assistans vid toalettbesök nattetid. Förvaltningsrätten anser emellertid att utredningen visar att [REDACTED] förefaller ha ett fungerande inkontinensskydd vid utförandet av sina dagliga aktiviteter såsom simbassängträning, ridning och skicartåkning, samt att hon även klarar av att vänta en stund på hjälp vid tömning av blåsa och tarm. Hon kan enligt förvaltningsrättens uppfattning själv tillkalla hjälp vid behov. [REDACTED] behov av hjälp nattetid förekommer dessutom med låg frekvens och hon är beviljad tid för aktiv tid. Förvaltningsrätten bedömer att [REDACTED] hjälpbehov är tillgodosett genom det redan beviljade. Att kammarrätten kom fram till en annan slutsats i samband med en semesterresa utan möjlighet till annan insats föranleder ingen annan bedömning. Överklagandet ska därför avslås.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga (DV 3104/1C).

Sven Ångquist
tf. rådman

I avgörandet har även nämndemännen AnnBritt Grünwald, Lennart Sacrédeus och Christina Wall deltagit.

HUR MAN ÖVERKLAGAR - PRÖVNINGSTILLSTÅND

Den som vill överklaga förvaltningsrättens beslut ska skriva till Kammarrätten i Sundsvall.

Skrivelsen ska dock skickas eller lämnas till förvaltningsrätten.

Överklagandet ska ha kommit in till förvaltningsrätten **inom två månader** från den dag då klaganden fick del av beslutet. Tiden för överklagandet för offentlig part räknas emellertid från den dag beslutet meddelades.

För att ett överklagande ska kunna tas upp i kammarrätten fordras att **prövningstillstånd** meddelas. Kammarrätten lämnar prövningstillstånd om

1. det finns anledning att betvivla riktigheten av det slut som förvaltningsrätten har kommit till,
2. det inte utan att sådant tillstånd meddelas går att bedöma riktigheten av det slut som förvaltningsrätten har kommit till,
3. det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av högre rätt, eller
4. det annars finns synnerliga skäl att pröva överklagandet.

Om prövningstillstånd inte meddelas står förvaltningsrättens beslut fast. Det är därför viktigt att det klart och tydligt framgår av överklagandet till kammarrätten varför man anser att prövningstillstånd bör meddelas.

Skrivelsen med överklagande ska innehålla

1. Klagandens person-/organisationsnummer, postadress, e-postadress och telefonnummer till bostaden och mobiltelefon. Adress och telefonnummer till klagandens arbetsplats ska också anges samt eventuell annan adress där klaganden kan nås för delgivning. Om dessa uppgifter har lämnats tidigare i målet – och om

de fortfarande är aktuella – behöver de inte uppges igen. Om klaganden anlitar ombud, ska ombudets namn, postadress, e-postadress, telefonnummer till arbetsplatsen och mobiltelefonnummer anges. Om någon person- eller adressuppgift ändras, ska ändringen utan dröjsmål anmälas till kammarrätten.

2. den dom/beslut som överklagas med uppgift om förvaltningsrättens namn, målnummer samt dagen för beslutet,
3. de skäl som klaganden anger till stöd för en begäran om prövningstillstånd,
4. den ändring av förvaltningsrättens dom/beslut som klaganden vill få till stånd,
5. de bevis som klaganden vill åberopa och vad han/hon vill styrka med varje särskilt bevis.

Adressen till förvaltningsrätten framgår av domen/beslutet.

Sista dagen för överklagande är i regel den dag som genom sitt tal i månaden motsvarar den dag Ni fick del av beslutet. Om Ni fick del av förvaltningsrättens beslut t.ex. den 30 juni måste skrivelsen med överklagande ha kommit in senast den 30 augusti. Om Ni fick del av beslutet en dag med ett tal i månaden som inte finns i slutmånaden löper tiden i stället ut på slutmånadens sista dag. Om Ni fick del av beslutet t.ex. den 31 juli måste skrivelsen med överklagande ha kommit in senast den 30 september.

Om sista dagen för överklagande infaller på lördag, söndag eller helgdag, midsommarafton, julafton eller nyårsafton räcker det att skrivelsen kommer in nästa vardag.

HUR MAN ÖVERKLAGAR

Den som vill överklaga kammarrättens avgörande ska skriva till Högsta förvaltningsdomstolen. Skrivelsen ställs alltså till Högsta förvaltningsdomstolen *men ska skickas eller lämnas till kammarrätten*.

Överklagandet ska ha kommit in till kammarrätten *inom två månader* från den dag då klaganden fick del av beslutet. Tiden för överklagande för det allmänna räknas dock från den dag beslutet meddelades.

För en enskild klagande är sista dagen för överklagande två månader från den dag då han/hon fick del av kammarrättens beslut. Om klaganden fick del av kammarrättens beslut t.ex. den 30 juni måste skrivelsen med överklagande ha kommit in senast den 30 augusti. Om klaganden fick del av beslutet t.ex. den 31 juli, som inte har någon motsvarighet två månader senare, löper tiden i stället ut på slutmånadens sista dag, dvs. i det här exemplet den 30 september. Om sista dagen för överklagande infaller på en lördag, söndag eller helgdag, midsommar, jul- eller nyårsafton, räcker det att skrivelsen kommer in nästa vardag.

För att ett överklagande ska kunna tas upp i Högsta förvaltningsdomstolen krävs att *prövningstillstånd* meddelas. Högsta förvaltningsdomstolen lämnar prövningstillstånd om det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas eller om det finns synnerliga skäl till sådan prövning, såsom att det finns grund för resning eller att målets utgång i kammarrätten uppenbarligen beror på grovt förbiseende eller grovt misstag.

Om prövningstillstånd inte meddelas står kammarrättens beslut fast. Det är därför viktigt att det klart och tydligt framgår av överklagandet till Högsta förvaltningsdomstolen varför man anser att prövningstillstånd bör meddelas.

Skrivelsen med överklagande ska innehålla följande uppgifter;

1. den klagandes namn, person-/organisationsnummer, postadress, e-postadress och telefonnummer till bostaden och mobiltelefon. Dessutom ska adress och telefonnummer till arbetsplatsen och eventuell annan plats där klaganden kan nå för delgivning lämnas om dessa uppgifter inte tidigare uppgetts i målet. Om klaganden anlitar ombud, ska ombudets namn, postadress, e-postadress, telefonnummer till arbetsplatsen och mobiltelefonnummer anges. Om någon person- eller adressuppgift ändras är det viktigt att anmälan snarast görs till Högsta förvaltningsdomstolen
2. det beslut som överklagas med uppgift om kammarrättens namn, målnummer samt dagen för beslutet
3. de skäl som klaganden vill åberopa för sin begäran om att få prövningstillstånd
4. den ändring av kammarrättens beslut som klaganden vill få till stånd och skälen för detta
5. de bevis som klaganden vill åberopa och vad han/hon vill styrka med varje särskilt bevis.